

Maczelka Noémi

GEORGE GERSHWIN (1898-1937)

A zseniális muzsikus *Jacob*ként született. A család Amerikában vette fel a Gershwin nevet az eredeti Gershowitz ill. Gersovics helyett. Szülei (Morris G. és Rose Bruskina) 1891-ben emigráltak Szentpétervárról Amerikába.

George iskolai tanulmányaira rányomta bélyegét, hogy *New Yorkon* belül 28-szor költöztek. Kizárólag a sport érdekelte, egészen addig, amíg bátyja, Ira nem kapott egy pianínót, amin aztán nem ő, hanem George játszott. Gyorsan fogyasztotta a zongoratanárokat, mivel bámulatos tempóban fejlődött. A 14 éves Gershwinről 4. zongoratanára, Charles Hambitzer így nyilatkozott: *„Új növendékem [...] bejegyzi majd nevét a zenetörténetbe. A gyerek valóságos géniusz, ehhez nem fér semmi kétség. Megszállottja a zenének. Alig tudja kivárni az órát, mikor elkezdem az oktatást.”* (Gál György, 1971). Kilényi Edétől tanult hangszerelést. 15 évesen már a nyaralókat szórakoztatta heti öt dollárért, majd Song Plugger lett a Remick kiadónál. Ez a kiadó is a Tin Pan Alley-n volt Manhattanben, ahol a zeneműkiadók boltjai voltak találhatóak. Mit csinált egy plugger? Bemutatta a kiadó által eladni kívánt, kinyomtatott kottákat, improvizált, transzponált a vevők igényeinek megfelelően. Amikor nem volt éppen vevő, pihenésképpen Gershwin Bach *Wohltemperiertes Klavier*jából játszott.

18 éves, amikor a Broadway revüiben már szerepeltek a dalai, sőt, kapkodtak érte, saját dalait kísérte, gépzongoratekercekre játszott összesen 130-at. Ezeket lehetett lassítani, gyorsítani, ahogy a vevő kívánta.

A zongoránál érezte magát legjobban, ha társaságban volt előbb-utóbb ott találták őt, nagyon szeretett improvizálni. Mindig tanult: koncertekre járt, partitúrákat tanulmányozott, korrepetitorként dolgozott.

Első, óriási sikert aratott dala 1919-ben a *Swanee*, ami egy csapásra híressé tette. 1924-ben Paul Whiteman kérésére írta a *Rhapsody in Blue*-t, amiben már szerencsésen ötvözte a szimfonikus zenét a jazz-zel. A bemutatón a közönség soraiban ott ült *Rahmanyinov* és *Sztravinszkij* is.

A *musicalek* révén nagyon jól keresett, 1925-ben saját 5 emeletes palotába költözött egész nagy családjával. Még ekkor is mindenkitől tanulni akart, de gyakorlatilag maga tanult meg mindent.

1928-ban európai körútra ment bátyjával. A legnagyobb hatással Párizs volt rá, ezt bizonyítja az *Egy amerikai Párizsban* c. szimfonikus zenekarra írt műve is. Itt találkozott *Ravellel* és *Nadja Boulanger*-val.

Nem csak zenészként volt zseniális, de kiválóan rajzolt és festett.

Édesapja halálát követően 1932-ben Kubába utazott, ahol az új élmények ismét felébresztették benne a zeneszerzőt. Az eredmény a *Kubai nyitány* lett.

Hosszú évek óta készült egy igazi amerikai opera megírására, végül 1935-ben elkészült a *Porgy és Bess*. A komponálást megelőzte egy hosszú tanulmányút Dél-Karolinába, ahol tanulmányozta a színesbőrűek zenéjét, együtt élt velük, így gyűjtötte az inspirációt az operához. Sajnos a bemutató nem volt sikeres. Ezt követően Hollywoodba költözött és filmzenéket írt. Los Angelesben Schönberggel, aki a UCLA tanára volt, rendszeresen teniszezett, játék közben megbeszélték a legfontosabb zenei problémákat is.

Ebben az időben kezdődtek fejfájásai. Pszichológus és különböző orvosok vizsgálták, de nem találták meg fejfájása okát. Végül felfedezték az agytumort. Rögtön megműtötték, de az operáció nem sikerült, 1937-ben meghalt.

Egész Amerika gyászolta őt, népszerűségére jellemző, hogy még egy Poirot-filmben, egy újság lapjain láthatóan megjelenik

Gershwin halálhíre (Cipruskoporsó So9 E 02 [Sad cypress]).
Schönberg búcsú szavait film őrizte meg.

Elhangzott zeneművek:

Swanee (A Star is Born, 1954. Judy Garland)

<https://www.youtube.com/watch?v=LsGygMwo-OQ>

I Got Rhythm (Gershwin, 1931. aug. 5. Manhattan Theatre,
NewYork)

<https://www.youtube.com/watch?v=oQdeTbUDCiw&t=96s>

Egy amerikai Párizsban – részlet (NDR Elbphilharmonie
Orchester, Alan Gilbert, 2021)

https://www.youtube.com/watch?v=wkyZggrk_KE

Felhasznált irodalom:

Gál György Sándor (1971) *Amerikai rapszódia*. Gondolat
kiadó, Budapest.

Schmidt-Joos, Siegfried (1970) *A musical*. Gondolat kiadó,
Budapest.

Jablonski, Edward (1937) *Georg Gershwin films Arnold
Schoenberg*

https://www.youtube.com/watch?v=8Cn1L_cgHPY